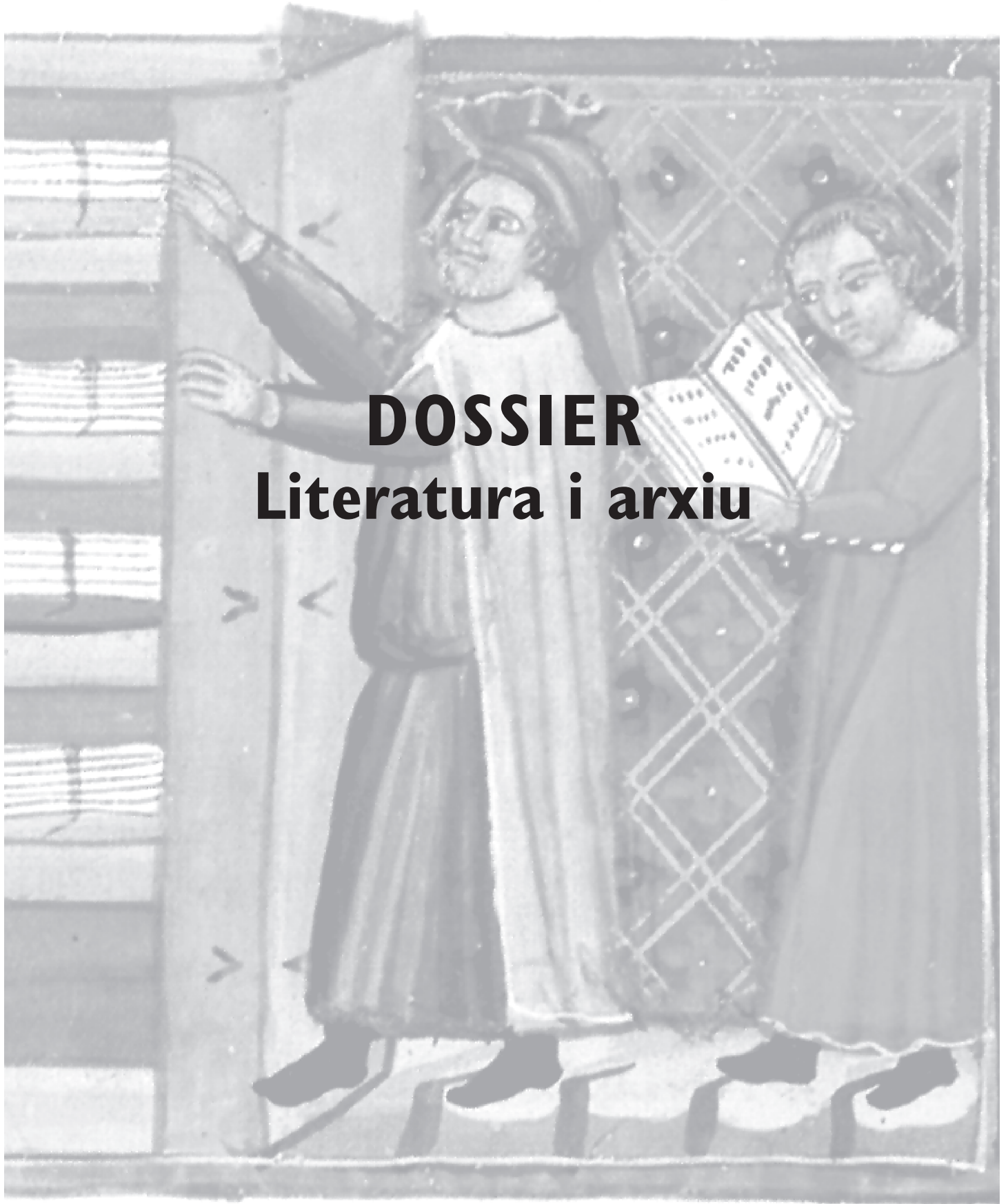

• Cornelius.

• Cornelius.

DOSSIER
Literatura i arxiu

Una cançó de despit contra el rei Martí

Jaume Riera i Sans

La cançó a què es refereix el present treball té una història molt particular. Fou impresa formant part d'un llibre venal que porta data de 1905. Tanmateix, malgrat haver estat publicada, no es pot dir que sigui coneguda, perquè al llarg del segle xx cap estudiós no hi ha fet, que jo sàpiga, ni una lleu referència. En descàrrec dels erudits medievalistes que han marginat aquesta cançó en les seves històries, diccionaris i repertoris de literatura, hi ha el fet que fou presentada com anònima, sense cap indicació que permetés de situar-la en el seu context cronològic. L'anonimat de la peça ha coadjuvat al seu oblit. Cal esperar que el present treball posarà bon remei a l'oblit, si no aconseguim de posar-ne, també, a l'anonimat.

La cançó fou impresa per mestre Joan Oliva, de Vilanova i la Geltrú, en un quadern de mostra i propaganda dels tipus gòtics dissenyats per Eudald Canibell. El quadern, en paper satinat i colofó propi, del dia 11 de novembre de 1904, fou integrat abans del bifoli de la taula d'un llibre imprès en paper més ordinari, amb colofó també propi, datat «la darrería del mes d'abril (temps de primavera gentil) de l'any 1905». És el llibre on Mateu Obrador (1905) ofería el text d'una conferència donada a l'Ateneu Barcelonès sobre la recuperació de l'antiga literatura catalana.

Segons diu Obrador (1905: 104n.), ell mateix prestà a Canibell els breus textos medievals que serien impresos en el susdit quadern per mostra de tipografia neogòtica. Tots els textos són fragmentaris, a més de coneguts i ben referenciats; llevat de la cançó, sobre la qual diu només això:

Aquestes cobles foren per atzar atrobades a un full poch de paper engrutat en les cobertes d'un libre de ma antich, a la ciutat de Malorcha, sens nom ni entressenya daquell qui les dictaua; e son scrites en letra del xiv segle.

Apressem-nos a declarar, pel nostre compte, que la lletra podia semblar del segle xiv, però quan les cobles foren dictades, com ara procurarem demostrar, el calendari ja assenyalava un any del segle xv.

Obrador morí molt aviat, l'any 1909. L'erudició noucentista catalana arraconà el projecte d'edició de textos medievals que Obrador mostrava la voluntat de liderar. El seu llibre, en edició de cent cinquanta exemplars, passà als magatzems dels llibreters de vell. Abans o després de la mort d'Obrador, el seu compatriota Estanislau de K. Aguiló esdevingué propietari d'aquell full solter amb les cobles. Ho sabem perquè Jaume Massó, en un treball enllestí el 1915, descriu el full i el situa a «Palma, Llibreria del Sr. Estanislau Aguiló», juntament amb altres fulls que creia provinents de tres cançoners diferents en paper. Del full amb les cobles diu que fa uns 215 x 245 mm, i és de lletra de mitjan segle xv (Massó 1915: 227).

Lamentablement, Massó no identificà les cobles d'aquell full amb les que havien estat impreses el 1904 en aquell quadern de mostra tipogràfica. Tampoc no ho va fer en el llibre publicat el 1932, on tornà a catalogar els mateixos tres fulls, ara dient que es trobaven a «Palma, Llibreria de casa Aguiló (abans Estanislau)», perquè el que n'era propietari l'any 1915 havia mort el 1917 (Massó 1932: 35). Després, silenci absolut. En el recent *Repertori mètric de la poesia catalana medieval* (Parramon 1992), aparentment exhaustiu, no se'n fa menció: ni de les cobles anònimes impreses en tipus gòtics, ni dels fulls de cançoner descrits reiteradament per Massó.

És possible que el full es trobi entre els papers d'Estanislau de K. Aguiló desats a pany i clau a la Societat Arqueològica Lul·liana, que en fou hereva. Mentre no aparegui, haurem d'accontentar-nos amb el text imprès a cura d'Eudald Canibell. La intenció principal del present treball, que és precisar-ne la

data de composició i designar-ne un probable autor, no es ressent de la mancança. Heus ací el text de les cobles, tal com fou imprès:

Cobles dictades de un cavaller qui, despagat de son Rey e senyor, enujosament se'n desexia e-l reptava.

*Rey d'Aragó, / ab tota ma desferra
Eu prench comiat / e lex la vostra terra,
Rey d'Aragó.*

*Cridat m'avets, / senyor, com a tritxaire,
So que anch no féu / ne fera vostre frayre;
De què eu volgra / que fóssets emperayre
Per mos serviis, / los quals vos vull retrayre,
Rey d'Aragó.*

*Bé sabets vós / que'n la vostra conquesta
Eu vos serví / tant que me'n dol la testa.
Plagat ne fuy; / e si us membra la gesta
Denant Palerm, / l sanch de mon cors hi resta,
Rey d'Aragó.*

*La nobla cort / del bon Rey En Johan
Lexí per vós, / e serví-us bé un any.
De què-u passí / pobresa e afany,
E al retorn / desà fuy malendat,
Rey d'Aragó.*

*E enaprés / quant demandàs secós
E m'escrivís / breument que delà fos,
Eu hi passí, / malgrat de mes amós.
Bé n'és raysó / n'age mal guasardó,
Rey d'Aragó.*

*Lo capità / —sí prech Déu que ab él sia—
Ab mon consell / justà gran companyia
Per far ost él, / quant lo Rey lo desdia,
Per recobrar / lo regne quis perdia,
Rey d'Aragó.*

*Cant fom passats / del maresma avant
Ves Tràpena, / anant tot dret vogant,
Si us fíu serví / bé-u saben li tirant
E les lurs naus / qui anaven cremant,
Rey d'Aragó.*

*E l'endemà, / cant fom denant Marsala,
E als barons / donàs jornada mala,
Bé-u sabets vós / qui y féu la major tala
Ne qui y entrà / per trauc ne per escala,
Rey d'Aragó.*

*En lo castel / d'Agosta fos trobat
Ab lo rechna / que era tot rebellat.
Per nostre sforç, / l senyor, l'avets cobrat.
Eu fuy d'aycels / qui bé us hic aydat,
Rey d'Aragó.*

Descartem que la versió original de la cançó portés l'encapçalament o títol que hi hem llegit. No correspon a la lletra ni a l'esperit de les cobles, que no parlen de deseiximent ni repte, sinó d'ingratitude. Deixem-lo de banda. També podem donar per segur que el text no és complet, i que la versió original contenia o preveia algunes estrofes més que expliquessin amb més detalls el desfici que les provocava. Si la hipòtesi sobre el seu autor, que tot seguit raonarem, és justa, els serveis del versificador al rei d'Aragó blasmat d'ingratitude van continuar vuit anys més endavant de la darrera gesta que conta.

El rei interpellat amb les cobles és molt fàcil d'identificar, des de la primera lectura. És un rei d'Aragó que tenia un germà que es deia Joan, també rei. Va emprendre una conquesta, durant la qual hi hagué una batalla davant la ciutat de Palerm. Després, un capità ara difunt va reunir una gran companyia i anà en socors seu perquè estava en perill de perdre el regne. Aquesta host tingué un combat naval camí de Tràpena, i féu un assalt a Marsala en represàlia contra els barons. Encara més tard, el que ara és rei d'Aragó es trobava refugiat al castell d'Agosta per una rebel·lió general del regne.

El rei Martí I (Rotlle de Poblet, Arxiu Històric Nacional).

No hi ha cap dubte que el rei apostrofat és Martí (1396-1410). El germà difunt és Joan I (1387-96). La conquesta és la del regne de Sicília, iniciada amb el desembarcament a l'illa de Favignana, el 22 de març de 1392, pel que aleshores era infant Martí, duc de Montblanc. La batalla davant de Palerm tingué lloc durant el setge que acabà amb la capitulació de la ciutat, el 17 de maig de 1392. El capità que reuní gran companyia és el noble Pero Maça de Liçana, senyor de Moixent, que partí del grau de València el 13 d'abril de 1394. Aquella host, que en principi anava a sufocar la rebel·lió sarda, canvià la destinació per Sicília. Saquejà Marsala i s'adreçà a Catània, el setge de la qual l'infant Martí era a punt d'abandonar. Durant el setge, el capità Pero Maça morí de malaltia. Catània es lliurà a l'infant Martí el 4 o 9 d'agost de 1394. La nova rebel·lió estant l'infant Martí al castell d'Agosta, sembla que tingué lloc els primers mesos de 1396.

El rei Martí (*Privilegis de Valldecrust*, Biblioteca de Catalunya, Barcelona).

Pel que fa a l'autor de la cançó, la identificació presenta alguns marges de dubte que es dissiparien, potser, si tinguéssim la totalitat de les còpies. De les dades personals que l'autor ofereix en aquest peculiar full de serveis, n'hi ha que no es pot esperar que es puguin documentar, com les ferides rebudes, el retorn «malendat», o l'abandó forçat dels seus amors, mentre que aquelles que

poden haver deixat un rastre documental, com el fet d'haver format part de les dues expedicions militars mencionades, escauen a molts personatges de l'època.

Dues dades segures que poden ajudar molt a la identificació de l'autor són implícites. És un militar que versificava. També ajuda molt quan diu que abandonà la cort de Joan I per acompanyar l'infant Martí en la primera fase de la conquesta de Sicília. El serví durant un any. Regressà. Va rebre una petició d'auxiliar-lo, i hi anà deixant els seus amors, que deu voler dir que aleshores s'havia casat. Trastoca un poc els fets interpretant que la host formada pel capità anava en auxili de l'infant Martí a Sicília; hi anà, però no era aquesta la seva primera intenció. Ell en formà part. Participà en la crema de naus dels «tirans», que són els barons sicilians rebels, i participà en el saqueig de Marsala. La seva indignació prové del fet que ara, sense tenir en compte els seus serveis, el rei Martí l'ha fet «cridar» com a «trixaire», és a dir, traïdor. Reacciona component la cançó, declarant-li la decisió d'abandonar els seus dominis, és a dir, exiliar-se.

Pràcticament totes les dades es corresponen amb la biografia coneguda i documentada del noble valencià Gilabert de Pròixida, amb obra poètica ja publicada.¹ Vegem-les amb detall.

Consta per les *Històries e Conquestes* de Tomic que Gilabert de Pròixida participà en la primera expedició a Sicília, la que salpà de Portfangós el febrer de 1392, i assolí el seu objectiu el maig d'aquell any amb la rendició de Palerm. L'any que durà aquest servei es pot comptar des del dia de la posició de l'estendard, que fou l'onze de juny de 1391, en què començava a córrer el sou dels acordats. També consta pel mateix Tomic que el noble poeta participà en la host capitanejada per Pero Maça, l'any 1394. La seva participació en les dues expedicions, doncs, està ben documentada.

Diu que es posà al servei de l'infant Martí abandonant la cort de Joan I. Efectivament, també consta que Gilabert de Pròixida formà part de la cort de Joan I, almenys des de 1388 fins a 1394, amb possibles intermitències. El 31 d'agost de 1388 s'expedia albarà de quitació a Gilabert de Pròixida com a patge de l'infant Jaume, per bé que no co-

1. Vegeu Riquer (1954). Després, les escasses dades biogràfiques que ací havia recollit sobre el poeta, foren un poc ampliades pel mateix Martí de Riquer (1964: I, 578).

brà fins al segon semestre de 1392.² Hi ha notícia d'un altre albarà, datat a Montsó el 31 d'agost de 1389 (cobrat el primer semestre de 1396), però no s'indica l'ofici palatí que aleshores ocupava.³ D'altra banda, tenim una ordre del rei Joan al regent de la seva tresoreria, del 31 de gener de 1390, on li ordena donar 125 florins a Gilabert de Pròixida, donzell, talladorer de la seva taula, destinats a la compra d'un rossí.⁴ Segons un tercer albarà, expedit a València el 30 de novembre de 1392, Gilabert de Pròixida –després de regressar de Sicília, com suposem–, continuà en l'ofici de talladorer de la taula del rei Joan,⁵ i per un darrer albarà, datat a València el 28 de febrer de 1394, sabem que cobrava servint l'ofici de coper.⁶

Seria per aquestes dates quan Gilabert de Pròixida es casà amb Bernarda de Valleriola, filla de Lluís de Valleriola, cavaller domiciliat a València, i de la seva muller Isabel. Del matrimoni nasqué almenys una filla, Joana de Pròixida, que es casaria amb el noble Pere de Montcada i moriria, l'any 1416, sense haver assolit la majoria d'edat.

Joana de Pròixida, muller de Pere de Montcada, atorgà testament en poder de Guillem Jornet, notari de València, el 12 de maig de 1416. El testament fou publicat el 23 del mateix mes. Instituí hereu el seu fill Mateu de Montcada. Consta a l'època d'un censal atorgada per Lluís de Valleriola, avi i tutor testamentari de Joana: Arxiu del Col·legi del Patriarca (València), notari Miquel Arbúcies 1416-17, núm. 981, en data València. 08.07.1416, segons amable comunicació del Dr. Jaume Torró.

No tenim documentada una petició de socors cursada directament per l'infant Martí a Gilabert de Pròixida, però sí una carta de la seva muller, la infanta Maria de Luna, en aquest sentit. Amb data del 16 de desembre de 1395, la infanta se li adreçava personalment, com a «noble e amat», recordant-li la

seva oferta de passar a Sicília, amb deu bacinets, en ajut de l'infant Martí. Havent deliberat de trametre-hi un reforç a la primavera vinent, la infanta li pregava que s'aparellés amb els deu bacinets, anunciant-li que li pagaria sou a quatre mesos.

Detall del claustre de Sant Domènec a València, on es conserva la tomba de Gilabert de Pròixida.

«En Gilabert. Bé creem que us recort com enguany, quant érem a Barchinona, vós nos fes oferta passar en Sicília en servey del senyor Duc ab x bacinets. Ara nós havem deliberat que en la primavera nós trametam al dit senyor cert nombre de gents d'armes, les quals Déu volent seran prestes de reculir-se e passar en servey del dit senyor en lo dit regne de Sicília mijant lo mes de març primer vinent. Per què us pregam molt affectuosament que vós vos aparellats ab los dits x bacinets segons que ns havets offert, cascú encavalcat de II rocins, en manera que al dit temps vós siats prest per reculir-vos ab les altres gents d'armes, car nós vos farem dar lo sou de IIII meses e navilis franchs, segons que darem als altres. E sobre les dites coses trametets-nos vostra resposta prestament. Dada en Riudolms a XVI dies de deembre del any M CCC XCV. / Al noble e amat nostre en Gilabert de Pròixida. / Idem [Domina Ducissa mandavit Francisco Pujada]». (ACA, Canc, Reg. 2109, f. 89v).

2. Arxiu de la Corona d'Aragó (= ACA), Reial Patrimoni (= RP), Mestre Racional (= MR), vol. 392, f. 131r.

3. ACA, RP, MR, vol. 399, f. 131v.

4. ACA, Cancelleria (= Canc), Registre (= Reg) 1874, f. 111r.

5. ACA, RP, MR, vol. 393, f. 155r.

6. ACA, RP, MR, vol. 396, f. 98r.

Amb data del 10 de gener de 1396, la infanta recordava el previst embarcament «al març primer vinent», a Gilabert de Pròixida i a un seguit de nobles catalans, aragonesos i valencians (f. 96v-97v).

Podem suposar francament, doncs, que Gilabert de Pròixida passà a Sicília el març de 1396, com estava previst, i que embarcà a final d'aquest any per regressar, passant per Avinyó i Marsella, acompanyant el que aleshores ja era rei Martí. Aquest, molt aviat, per no dir tot seguit, el nomenà cambrer seu. Ja ho era el 10 d'octubre de 1397, quan agracià la seva muller Bernarda amb l'empresa de la Corretja,⁷ i també el primer de juliol de 1398, quan li concedí, en pac de serveis, 200 florins d'or, i els hi assignà sobre les demandes que es farien al regne de València pel novell regiment.⁸ Casualment, per aquests dos documents ens assabentem que entre les dues dates el noble valencià havia estat adobat cavaller, puix que en la primera concessió és mencionat com

Escut de Maria de Luna a Poblet.

a donzell, i en la segona com a cavaller. El novembre de 1401 continuava ostentant el títol de cambrer reial quan el rei autoritzà el seu tresorer que li abonés 1.104 sous que se li devien amb dos albarans

7. La concessió és feta a «Bernarda de Pròixida, muller del noble et amat cambrer nostre, en Gilabert de Pròixida, donzell», ACA, Canc, Reg. 2169, f. 73r, en data Saragossa, 08.10.1397. El significat de les concessions de l'empresa de la Corretja a dones de la noblesa valenciana, el vaig exposar a Riera (2002: 51-52). Lamentablement, aquesta concessió, i alguna més, em va passar per alt.

8. ACA, Canc, Reg. 2255, ff. 156v-157r.

datats, l'un a Sixena el 30 de novembre de 1397, i l'altre a Saragossa el 30 de juny de 1398.⁹

La trajectòria de serveis continuats al rei Martí fa molt comprensible el blasme d'ingratitude que traspuja la cançó de despit, composta, amb tota versemblança, el maig de 1404, arran d'una acció repressiva contra les bandositats nobiliàries del regne de València.

El pont i les torres de Serrano a València, l'entrada de la muralla medieval (imatge de principis del s. XIX).

Gilabert de Pròixida hi participà en el bàndol dels Centelles. Com és sabut, les bandositats s'arrossegaren durant molt de temps, i els coetanis arribaren a tenir la sensació que la violència no cessaria. N'era la causa el fet, ben simple, que les sancions als contraventors de les múltiples ordinacions que es dictaven per impedir que els bàndols es damnifiquessin mútuament, no s'aplicaven. Els bandolers s'havien col·locat al marge de la llei, i els delictes de sang, quan ells els cometien, restaven impunits.

La fase que ara ens interessa, per la participació que Gilabert de Pròixida hi tingué, s'encengué virulentament el 21 de maig de 1398, provocada per un encontre casual dels dos bàndols. Després d'un dels reiterats encontres sagnants, el dia 11 de novembre de 1398 Gilabert de Pròixida fou detingut.¹⁰ No ha de sorprendre, doncs, que per poder

9. ACA, RP, MR, vol. 407, f. 84r. Unes altres quantitats de diners, també degudes per la cort amb albarans de l'escrivà de ració, datats a Saragossa el 30.06.1398 i Burjassot el 30.06.1400, foren abonades per Guillem Ferrer, lloctinent de tresorer reial: Arxiu del Regne de València, Mestre racional, vol. 8758, ff. 33r i 34r, segons amable comunicació del Dr. Jaume Torró.

10. Per a tota aquesta qüestió és obligat de citar el llibre de Carreres (1930). Les dades que aporta són molt vàlides, però no hi ha manera d'entendre el fil de la qüestió ni el sentit dels fets històrics, tal com ell els explica.

traslladar-se a Saragossa i assistir a la coronació del rei Martí, celebrada el 13 d'abril de 1399, el cavaller Gilabert de Pròixida necessitès un guiatge personal.¹¹

La facció dels Centelles comptava amb el recolzament simpatitzant de la reina Maria de Luna, que neutralitzava les mesures repressives que podien perjudicar 'els seus'. Les Corts generals del regne, reunides a Sogorb a partir del 20 d'agost de 1401, arribaren a promulgar furs específics sobre les guerres particulars; inútilment, perquè els nobles continuaven decidits a aplicar la seva 'justícia', al marge de l'ordenament jurídic territorial.

El rei Martí demorà al regne de València des de febrer de 1402 a juliol de 1404, sense que la seva presència repercutís gens en la minva de la guerra endèmica entre els bàndols. Només en entrar l'any 1404, començà a prendre mesures coercitives fermes per allunyar els contendents del seu camp d'acció, privant-los de la base d'operacions i exiliant-ne els capitosts. Amb data del 9 de març consta que dictà una empara sobre el feu de Nules, propietat de Gilabert de Centelles.¹² La reina Maria se'n queixà al seu marit, al·legant que d'aquesta manera no s'encarrilaven bé els afers. Lamentava que el noble Gilabert de Centelles:

stave ab propòsit de exir-se de regne de València, axí com aquell qui no sabia on hic habitàs, con vós, senyor, li hajats inhibits vostres ciutats e viles reials, jo li haja inhibida ma terra, e vós, senyor, li hajats preses sos lochs e inhibits los de sa mare [Ramoneta de Riu-sec].¹³

Justament era això el que es pretenia, i el que no trobava bé la reina. Aquesta també protestà al seu marit que hagués donat a manlleuta dos homes del bàndol dels Cervellons, i li exigia que la concedís igualment a Tomàs de Pròixida i als altres que estaven arrestats.¹⁴

La principal mesura, presa pel rei amb tot el termini el dia 29 de març de 1404, fou una treva d'onze mesos imposada als components de les dues

faccions, nominalment.¹⁵ En el rescripte adreçat al bàndol dels Centelles figuren: Gilabert de Centelles, Eimeric de Centelles, Gilabertó de Centelles, Jaume de Centelles, Ramon de Centelles, Pere de Centelles, Olfo de Pròixida, fra Nicolau de Pròixida, Gilabert de Pròixida, Tomàs de Pròixida, Vidal de Vilanova, Joan de Vilanova, Lluís de Vilanova, Eiximèn Pérez d'Arenós, Pere de Montagut, Gil Roiç de Lihori i Pero Maça de Liçana.

Desafiant l'autoritat reial, el dia 21 d'abril, al camp de Llombai, els dos bàndols dels Centelles i els Cervelló-Vilaragut-Soler lluitaren acarnissadament en una batalla que reporten tots els annals. El rei Martí emprengué una rígida actuació judicial. El dia 5 de maig el fiscal presentava una denúncia formal pel trencament de la treva. Tots els facciosos devien ser citats, i no havent comparegut, foren declarats bares i traïdors. Deu ser aquesta crida, doncs, que no he pogut localitzar, aquella a què es refereix l'autor de la cançó quan es dol i retreu al rei Martí d'haver-lo «cradat com a tritxaire».

Escut dels Centelles (fragment de decoració d'una portalada, Palau Centelles, Oliva).

11. ACA, Canc, Reg. 2171, f. 103r, en data Saragossa, 29.03.1399.

12. ACA, Canc, Reg. 2318, f. 44r. El correu reial no pogué presentar l'empara a l'interessat perquè aquest s'amagà.

13. ACA, Canc, Reg. 2350, ff. 197v-198r.

14. ACA, Canc, Reg. 2350, f. 195v.

15. ACA, Canc, Reg. 2319, f. 122r-v. La imprimeix Carreres (1930: 156), no al seu lloc, sinó com a document reproduït més tard per la reina Maria.

Continuant el procés, el dia 5 de juliol de 1404 el rei Martí dictava sentència condemnatòria contra els violadors de la treva, tant als d'un bàndol, com als de l'altre. La condemna consistia en una multa de deu mil florins d'or a cadascú, reservant-se, en cas d'insolvència, dictar-hi una pena corporal arbitrària. A més, la sentència declarava oberta la via legal per procedir contra els condemnats en cas d'ésser trobats culpables d'homicidis, nafres i d'altres crims comesos violant la treva. En realitat, doncs, amb una multa tan elevada, i amb l'amenaça d'un ulterior procediment criminal, els capitosts dels bàndols es veien constrets a un exili voluntari.¹⁶

Curiosament, Gilabert de Pròixida no figura entre els condemnats. Del seu bàndol només foren Gilabert de Centelles, el seu germà Jaume de Centelles, el seu fill Pere de Centelles, Gilabertó de Centelles, Olfo de Pròixida, fra Nicolau de Pròixida, Nicolau Jofre, i Lluís Jofre fill del difunt Jaume Jofre. Gilabert de Pròixida complí la seva amenaça, o potser la condició que li fou proposada per excloure'l de la sentència condemnatòria. S'exilià dels dominis del rei Martí.

Benet XIII (Retaule de Cincorres, s. xv).

16. La sentència contra els Cervelló-Vilaragut-Soler és a ACA, Canc, Reg. 2278, ff. 15r-16r. La dels Centelles, als foli 17r-18r. Carreres (1930) les desconeix.

Imatge de la pesta (*Decameron*, Bibliothèque Nationale, París).

El testament fou atorgat en poder de Joan Gómic, clergue de València, notari per autoritat apostòlica i imperial. Data i notari són mencionats a l'època de les pensions d'un censal, atorgada per Lluís de Valleriola, cavaller, tutor i curador testamentari de Joana de Pròixida, muller de Pere de Montcada, filla i hereva universal dels béns que foren del seu pare, el noble Gilabert de Pròixida: Arxiu de Protocols del Col·legi del Patriarca (València), notari Miquel Arbúcies 1416-1417, núm. 981, en data València, 02.01.1416, segons amable comunicació del Dr. Jaume Torró.

S'enrolà en l'armada que anava a acompanyar el papa Benet XIII a Itàlia. L'estendard per a aquesta armada es posà a Barcelona el dia 11 de gener de 1405. L'armada salpava el dia 8 d'abril, i arribava a Niça el primer de maig. El dia set d'aquest mes, l'estol de sis galeres, tres de genoveses i tres de catalanes, partien amb el papa cap a Gènova. Aquí aturaren fins que la pesta començà a cobrar-se massa víctimes.¹⁷ Una d'elles fou Gilabert de Pròixida. Consta que atorgà testament a Gènova, el 9 d'octubre de 1405, i morí

17. Les notícies d'aquesta armada es troben al *Manual de Novells Ardits* i a *Alpartils* (1906: 149-153).

el 4 de desembre següent.¹⁸ Abans de complir-se el primer aniversari de la seva mort, el rei Martí escrivia a Jean Lemengre, governador de Gènova, preguntant-li que autoritzés que les despulles de Gilabert de Pròixida, dipositades al convent de predicadors, fossin traslladades a València.¹⁹

Tot sembla, doncs, que encaixa a mida per poder considerar que l'oblidada cançó de blasme contra el rei Martí fou composta el maig de 1404, i té per autor Gilabert de Pròixida. Si no fou ell, ha de ser un personatge amb una trajectòria punt per punt paral·lela. Sigui com sigui, el present treball ens ha donat l'ocasió de completar un poc més la biografia d'un poeta de cançoners dels anys de traspàs del segle XIV al XV; un poeta dels més típics: noble, bregós i cambrer reial.

Segell del rei Martí (Segell, Arxiu de la Corona d'Aragó, Barcelona).

Bibliografia citada

ALPARTILS, Martin de, 1906: *Chronica actitorum temporibus Benedicti XIII*, ed. Franz Ehrle, Paderborn: F. Schöningh.

CARRERES I ZACARÉS, Salvador, 1930: *Notes per a la història dels bandos de València*, València.

MASSÓ TORRENTS, Jaume, 1913-14 [1915]: «Bibliografia dels antics poetes catalans», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 5, 1-276, 738-40.

MASSÓ TORRENTS, Jaume, 1932: *Repertori de l'antiga literatura catalana. La poesia*, Barcelona: Alpha.

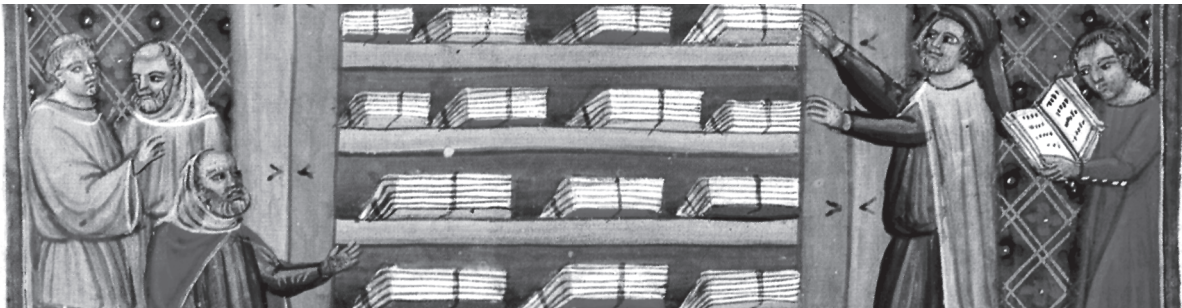
ORBADOR Y BENASSAR, M., 1905: *La nostra Arqueologia literaria. Conferència donada a l'Ateneu Barcelonès dia 14 de maig de 1904, y seguida de Comentaris y Notes bibliogràfiques*, Palma de Mallorca: Impr. de les filles de J. Colomar.

PARRAMON I BLASCO, Jordi, 1992: *Repertori mètric de la poesia catalana*, Barcelona: Curial - Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

RIERA, Jaume, 2002: «Els Heralds i les Divises del rei Martí (1356-1410)», *Paratge. Quaderns d'Estudis de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·logia i Nobiliària*, 14, 41-61.

RIQUER, Martí de, 1954: *Gilabert de Pròixida, Poesies*, Barcelona: Barcino.

RIQUER, Martí de, 1964: *Història de la Literatura catalana*, I, Barcelona: Ariel.

18. Segons Riquer (1964: 583).

19. ACA, Canc, Reg. 2293, f. 10v, en data València, 01.10.1406.